

Кореляційний аналіз зв'язків модальностей стресоподолання у здобувачів вищої освіти в умовах війни

Вікторія Огоренко

Тамара Шустерман

Алла Ніколенко

Віктор Кокашинський

Анастасія Хотімська

Дніпровський державний медичний університет

Приватна психологічна практика, м. Дніпро, Україна.

Актуальність. Під час війни в Україні населення, в тому числі здобувачі вищої освіти, стикається із *стресом* від постійної напруги, обумовленої занепокоєнням власною безпекою, своїх рідних і близьких, можливим негативним розвитком подій, навчанням тощо. Розвиваючи навички резильєнтності, здобувачі освіти зможуть покращити свою стійкість і краще справлятися зі стресом.

Метою дослідження був аналіз кореляційних зв'язків модальностей стресоподолання у здобувачів вищої освіти в умовах війни.

Методи. Було обстежено 174 здобувача вищої освіти, з них: 144 студента Дніпровського державного медичного університету (основна група) та 30 студентів Українського державного університету науки та технологій (група порівняння).

В дослідженні застосовувався психодіагностичний метод з використанням багатовимірної моделі стресоподолання «BASIC Ph».

Результати. В основній групі у здобувачів освіти чоловічої статі модальності «Віра», «Соціальна підтримка» та «Фізична активність» мали прямий кореляційний зв'язок середньої сили з усіма іншими модальностями стресоподолання. Також простежувався прямий кореляційний зв'язок середньої сили між модальностями «Емоції» та «Уява». В групі порівняння (чоловіча стаття) модальність «Фізична активність» мала прямий кореляційний зв'язок середньої сили з модальностями «Соціальна підтримка», «Емоції» та «Уява». Простежувався прямий кореляційний зв'язок середньої сили між модальностями «Емоції» та «Уява».

В основній групі у здобувачів освіти жіночої статі між модальністю «Фізична активність» простежувався прямий слабкий кореляційний зв'язок з модальностями «Когнітивна стратегія», «Уява» та «Емоції», також між стратегією «Соціальна підтримка» та «Уява». Прямий кореляційний зв'язок середньої сили спостерігався між модальністю «Емоції» та «Уява» і «Соціальна підтримка». В групі порівняння у осіб жіночої статі прямий кореляційний зв'язок середньої сили спостерігався між модальністю «Віра» та «Когнітивною стратегією» і «Фізична активність».

Обговорення. В обох групах студентів чоловічої статі спостерігалися лише прямі кореляційні зв'язки середньої сили. Загалом, здобувачі освіти чоловічої статі в основній групі продемонстрували більшу кількість зв'язків між показниками модальностей, ніж в групі порівняння.

В групах здобувачів освіти жіночої статі спостерігалися різні за силою кореляційні зв'язки між показниками модальностей. Так, в основній групі спостерігалось більше

кореляційних зв'язків, ніж в групі порівняння.

Висновок. При проведенні кореляційного аналізу зв'язків модальностей стресоподолання у здобувачів вищої освіти виявлена більш багатогранна модель подолання стресу у студентів-медиків, у порівнянні із студентами технічних спеціальностей. Виявлена багатогранність моделі свідчить про більш ресурсорієнтований шлях стресоподолання у студентів-медиків, що є підґрунтям для розвитку та використання резильєнтності, в тому числі в умовах війни. Результати дослідження слід враховувати при розробці психоосвітніх і психокорекційних заходів й при проведенні психологічного супроводу здобувачів вищої освіти в умовах війни та повоєнного часу.

Актуальність

Під час війни в Україні населення стикається із *стресом* від постійної напруги, обумовленої занепокоєнням власною безпекою, своїх рідних і близьких, можливим негативним розвитком подій, волонтерською діяльністю тощо. Задля збереження оптимального психологічного благополуччя та формування в суспільстві культури піклування про ментальне здоров'я створена та впроваджена Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?», ініційована першою леді України Оленою Зеленською. Піклування про ментальне здоров'я задля успішного *стресоподолання* у українців має бути щоденною звичкою [1, 2].

Групою ризику щодо психологічних наслідків війни є здобувачі вищої освіти, оскільки крім стресу війни, саме навчання у закладах вищої освіти пов'язане з високим рівнем психічних і фізичних навантажень [3, 4]. Згідно з рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я, зберігання та підтримка здоров'я молоді є одним з пріоритетних напрямків подальшого розвитку практичної медицини у XXI столітті [5].

Незважаючи на небезпеки і ризики, пов'язані зі складними життєвими ситуаціями, у людини завжди є можливість вийти переможцем з кризи, встати на наступну сходинку в своєму розвитку, придбати нові знання і уміння, які підвищать її особистісний потенціал і соціальну успішність. *Резильєнтність* – процес гарної адаптації до несприятливих подій, травм, трагедій, погроз або значного впливу стресу, що особливо актуально для здобувачів освіти. Розвиваючи ці навички, здобувачі освіти зможуть покращити свою стійкість і краще справлятися зі стресом, травмою та негараздами [6].

Розробка та впровадження психоосвітніх та психопрофілактичних заходів виявлення моделей стресоподолання та їх кореляційних зв'язків у здобувачів вищої освіти задля формування та розвитку резильєнтності є нагальним завданням для фахівців сфери охорони психічного здоров'я.

Метою дослідження був аналіз кореляційних зв'язків модальностей стресоподолання у здобувачів вищої освіти в умовах війни.

Методи

Було обстежено 174 здобувача вищої освіти, з них: 144 студента 4-6 курсів медичного факультету й факультету медицини і фармації Дніпровського державного медичного університету за спеціальністю 222 «Медицина» (основна група) та 30 студентів 4-5 курсів металургійного та електро-металургійного факультетів Українського державного університету науки та технологій (група порівняння).

Серед студентів-медиків було жінок 108 (75%), чоловіків – 36 (25%) осіб. Середній вік

обстежуваних склав 20,22 (SD 3,05) роки, жінок – 20,21 (SD 3,04), чоловіків – 20,25 (SD 3,14).

В групі порівняння: жінок – 12 (40%) осіб, чоловіків – 18 (60%). Середній вік обстежуваних склав 21,0 (SD 2,66) роки, жінок – 20,33 (SD 2,81), чоловіків – 20,25 (SD 3,14).

За віком обидві групи були статистично однорідними ($p > 0,05$). За статтю була виявлена статистично значима різниця між двома групами ($p < 0,05$).

В дослідженні застосовувався психодіагностичний метод з використанням багатовимірної моделі стресоподолання «BASIC Ph». Ця методика є результатом багаторічного емпіричного аналізу здорових способів подолання людиною кризових ситуацій М. Lahad [6]. Оцінка потенціалу подолання стресової події проводилась за шістьма модальностями:

B – Belief & values – віра, переконання, цінності, філософія життя.

A – Affect – вираження емоцій та почуттів.

S – Socialization – соціальні зв'язки, соціальна підтримка, соціальна приналежність, спілкування.

I – Imagination – уява, мрії, спогади, творчість.

C – Cognition, thought – розум, пізнання, когнітивні стратегії.

Ph – Physical – фізична активність, тілесні ресурси.

Максимальна сума балів за кожною модальністю дорівнює 36.

Серед вищенаведених модальностей виділялися такі, що домінують у здобувачів вищої освіти та аналізувались їхні позитивні прояви й потенційні ресурси у подоланні стресу війни.

Статистичний аналіз проводився з використанням статистичного пакету STATISTICA 6.1 (StatSoft Inc., Серійний № AGAR909E415822FA). Перевірка на нормальність розподілу показників проводилась за допомогою критерію Шапіро-Уїлка. Для показників з нормальним типом розподілу використовували параметричні статистичні методи (середнє арифметичне та стандартне відхилення (M (SD)) для презентації показника та критерій Стюдента для порівняння показників між групами). Для показників з типом розподілу, відмінним від нормального, використовували непараметричні статистичні методи (медіана та 1-3 квартилі (Me [$Q1; Q3$]) для презентації показника та критерій Манна-Уїтні для порівняння показників між групами). Враховуючи наявність кількісних параметрів з типом розподілу, відмінним від нормального, кореляційний аналіз показників проводився з використанням непараметричного коефіцієнту кореляції Спірмена. Однорідність груп за статтю перевірялася за критерієм хі-квадрат. Значущими вважали відмінності при статистичній значущості результату $p < 0,05$.

Результати

В ході дослідження був проведений кореляційний аналіз зв'язків між показниками модальностей серед чоловіків основної та групи порівняння, результати представлені на рис. 1.

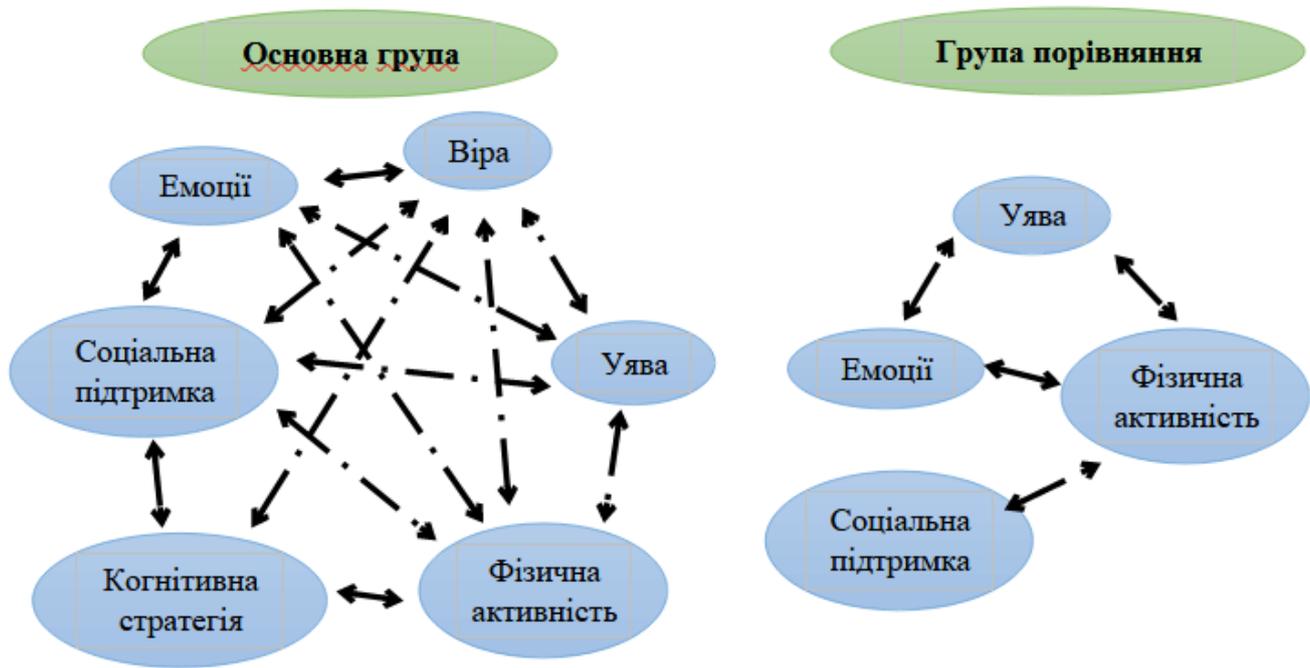

Рис. 1. Виявлені кореляційні зв'язки показників обох груп (чоловіча стать)

Примітка.

Прямий кореляційний зв'язок середньої сили

В основній групі модальності «Віра», «Соціальна підтримка» та «Фізична активність» мали прямий кореляційний зв'язок середньої сили з всіма іншими модальностями стресоподолання.

Також простежується прямий кореляційний зв'язок середньої сили між модальностями «Емоції» та «Уява».

В групі порівняння модальність «Фізична активність» мала прямий кореляційний зв'язок середньої сили з модальностями «Соціальна підтримка», «Емоції» та «Уява».

Простежувався прямий кореляційний зв'язок середньої сили між модальностями «Емоції» та «Уява».

Кореляційний аналіз зв'язків між показниками модальностей серед жінок обох груп представлений на рис. 2.

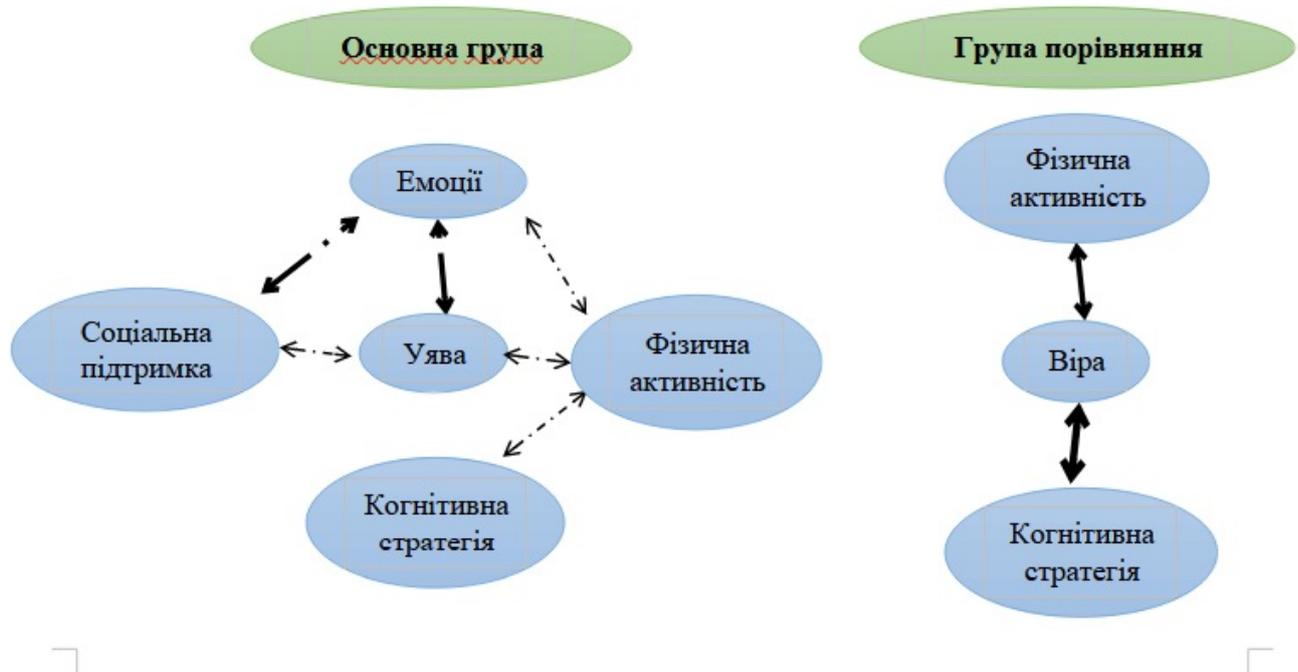

Рис. 2. Виявлені кореляційні зв'язки показників обох груп (жіноча стать)

Примітка.

- Прямий кореляційний зв'язок слабкої сили ←-----→
- Прямий кореляційний зв'язок середньої сили ←-.-.-.-.-→
- Прямий сильний кореляційний зв'язок ←————→

В основній групі між модальністю «Фізична активність» простежувався прямий слабкий кореляційний зв'язок з модальностями «Когнітивна стратегія», «Уява» та «Емоції», також між стратегією «Соціальна підтримка» та «Уява».

Прямий кореляційний зв'язок середньої сили спостерігався між модальністю «Емоції» та «Уява» і «Соціальна підтримка».

В групі порівняння прямий кореляційний зв'язок середньої сили спостерігався між модальністю «Віра» та «Когнітивною стратегією» і «Фізична активність».

Обговорення

В обох групах студентів чоловічої статі спостерігалися лише прямі кореляційні зв'язки середньої сили. Загалом, здобувачі освіти чоловічої статі в основній групі продемонстрували більшу кількість зв'язків між показниками модальностей, ніж в групі порівняння. В основній групі найбільшу кількість зв'язків виявлено у модальностей «Фізична активність», «Віра» та «Соціальна підтримка», в той час, як в групі порівняння - лише модальність «Фізична

активність».

В групах здобувачів освіти жіночої статі спостерігалися різні за силою кореляційні зв'язки між показниками модальностей. Так, в основній групі спостерігалось більше кореляційних зв'язків, ніж в групі порівняння. Модальність «Емоції» мала прямі середні зв'язки з модальностями «Уява» й «Соціальна підтримка». Інші зв'язки були слабкими. В групі порівняння модальність «Віра» мала прямий середній зв'язок з модальністю «Фізична активність» та лише один серед двох груп прямий сильний зв'язок з модальністю «Когнітивна стратегія».

Висновок

1. При проведенні кореляційного аналізу зв'язків модальностей стресоподолання у здобувачів вищої освіти виявлена більш багатогранна модель подолання стресу у студентів-медиків, у порівняння із студентами технічних спеціальностей.
2. Виявлена багатогранність моделі свідчить про більш ресурсоорієнтований шлях стресоподолання у студентів-медиків, що є підґрунтям для розвитку та використання резильєнтності, в тому числі в умовах війни.
3. Результати дослідження слід враховувати при розробці психоосвітніх і психокорекційних заходів й при проведенні психологічного супроводу здобувачів вищої освіти в умовах війни та повоєнного часу.

Посилання

1. Комплекс освітніх тренінгів з першої психологічної допомоги особам в кризових ситуаціях: навчально-наочний посібник / В.В. Огоренко та ін. Дніпро: ЛІРА, 2023. 278с.
2. Психолого-психіатричні наслідки воєнного часу : навчальний посібник / заг. ред. професора В. В. Огоренко. Дніпро: ЛІРА, 2023. 312 с.
3. Danese A, Martzenkovskyi D. Editorial: Measuring and Buffering the Mental Health Impact of the War in Ukraine in Young People. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2023 Mar;62(3):294-296. doi: 10.1016/j.jaac.2022.11.001. Epub 2022 Nov 14. PMID: 36396083.
4. Yuryeva LM, Sharun AI. Adjustment disorder among students, who has suffered psychoemotional stress: systematic review of diagnostics, treatment and preventive care. *Medicni perspektivi*. 2021;4:47-51. <http://dx.doi.org/10.26641/2307-0404.2021.4.248082>
5. Sampson K, Priestley M, Dodd AL, Broglia E, Wykes T, Robotham D, Tyrrell K, Ortega Vega M, Byrom NC. Key questions: research priorities for student mental health. *BJPsych Open*. 2022 May 10;8(3):e90. doi: 10.1192/bjo.2022.61. PMID: 35535504; PMCID: PMC9169497.
6. Ajdukovic D., Kimhi S., Lahad M. Resiliency: Enhancing Coping with Crisis and Terrorism: IOS Press BV, 2015. 236 p.